

Színház- és Filmművészeti Egyetem Doktori Iskola
PhD Képzés

A filmrestauráció etikája

A doktori értekezés tézisei

Pintér Gábor

2019

Témavezető tanár: Dr. Báron György egyetemi tanár

ABSTRACT

Disszertációmban azon etikai kérdések sorát vizsgálom, amelyekkel a gyakorlati filmrestaurálás során a restaurátorok szembesülnek. A korai kérdésektől és kételyektől a végső proaktív beavatkozásokig: ezeket etikai cselekedeteknek tekintem; az első lépéstől kezdve, a restaurálandó filmcím kiválasztásától - a legvégéig, az etikus restauráció végtermékének vetítéséig.

A filmrestauráció hét fázisán, a hangrestauráció folyamatában azonosítom és vizsgálom a javasolt etikai cselekedeteket. Ezen túl, további hat területen vizsgálom a szükséges etikai cselekedeteket, a mellékelt ábra szerint.

Disszertációmban az etikát elvárt viselkedésmódként értelmezem; a film iránt, az eredeti alkotói mű és szándék iránt, a műalkotás integritása és a fizikai materialitása iránt - bármiben is testesüljön meg a pótolhatatlan forrásanyag vagy forrásanyagok materialitása. Bizonyos mértékben úttörő munkát végezve, minden olyan cselekedetet etikai cselekedetnek tekintek, amely hozzájárulhat az etikus restaurációhoz, illetve meggátolhatja, hogy bármilyen negatív hatás érje az etikus restauráció folyamatát, illetve magát a pótolhatatlan forrásanyagot.

Ez a megközelítés megfelel az általános művészeti alkotások felújítási etikai alapelveinek, ahogyan azt a művészeti alkotások felújításának elmélete is vallja. Tiszteli a hitelesség, visszafordíthatóság és átláthatóság elvét. Vagyis hű marad az eredeti mű integritásához és szellemiségéhez, a szerző szándékához. A film esetében a „bemutató napján vélt képi és hangai élménynek” visszaállítása a cél, ez jelentené a hitelesség elvének betartását, nagy általánosságban. Az odafigyelés, ami meggátolja a pótolhatatlan eredeti forrásanyag bárminemű esetleges sérülését, pedig a visszaállíthatóság elvének betartása. A nem agresszív, kárt nem okozó etikus beavatkozások kellő dokumentálásával a filmfelújítók betartják az etikus filmrestaurálás harmadik elvét: az átláthatóságot.

Disszertációmban javaslatot teszek arra, hogy az etika fogalmát tágabb értelemben értelmezzük, mint azt a mai akadémiai diszkurzusban megszokott. Az etika és az etikus filmrestaurálás elsősorban egy attitűd, viselkedésmód, tartás és hozzáállás, ami mély kutatáson, tudáson, tapasztalaton, hozzáértésen és az film iránti mély tiszteleten alapszik, beleértve a film materialitásának, a film történetének és a filmművészet ismeretét. E hozzáállás és felkészültség nélkül, számos meglevő etikus restaurálás soha meg nem született volna.

A technikai folyamatokat csak olyan mértékben szándékozom részletezni, amennyi ahhoz szükséges, hogy az olvasó az analóg és digitális filmrestauráció komplexitásában eligazodjon.

Disszertációmban felhívást intézek, mintegy beavatkozni igyekszem a meglevő diszkurzusba: újrvizsgálom az elkerülhetetlen etikai döntéseket és kételyeket, vagyis a szükséges etikai cselekedeteket. Továbbá, e célból, két javaslatot teszek, amelyek a két fő tézisemet is képezik egyben:

FŐ TÉZIS 1 – JAVASLAT: ETIKAI CSELEKEDETEK KLASSZIFIKÁCIÓS RENDSZERÉNEK BEVEZETÉSE

A kortárs filmrestaurációban szükség mutatkozik egy írott, közmegegyezéssel elfogadott klasszifikációs rendszerre, amelyet a FIAF (a nemzetközi filmarchívumok világszövetsége) és más nemzetközi szervezet is támogatna. Ahogyan a Dolby licenc egy standardizált ellenőrzéshez kötött, a filmrestaurációknak is meg kellene felelniük bizonyos standardizált etikai követelményeknek. A FIAF már kidolgozott hasonló ajánlást a katalogizáció területén, javaslatom szerint itt az ideje az etika területén is elkészíteni egy hasonló ajánlást, az általam javasolt, körvonalazott klasszifikációs rendszer alapján:

FŐ TÉZIS 2 – JAVASLAT: C1, C2 ÉS C3 TÍPUSÚ TOVÁBBI FELOSZTÁS ALKALMAZÁSA

Javaslom egy új klasszifikációs rendszer megalkotását, amelyben az etikai kérdéseket és dilemmákat proaktívan etikai cselekedeteknek tekintjük és további három alkategóriára, a C1, a C2 és a C3 etikai cselekedetekre osztjuk.

C1 TÍPUSÚ ETIKAI CSELEKEDETEK

A C1 típusú etikai cselekedetek azok a többnyire szubjektív fő etikai döntések csoportja lenne, mint a fényelés vagy a hangrestauráció. Azok a folyamatok, amelyek leginkább elismert szakemberek jóváhagyásával legitimálhatók. Vagyis az egyelőre nehezen standardizálható folyamatokról van szó. Például: mikor etikus egy film fényelése? A C1 típusú etikai cselekedetek igénylik a legmagasabb szintű szakmai hozzáértést és gyakorlatot. Ide tartoznak az operatőrök, filmrendezők, laboratóriumi szakemberek, a restaurátorok, a fénymegadók (kolorisztok) szükséges etikai cselekedetei.

C2 TÍPUSÚ ETIKAI CSELEKEDETEK

A C2 típusú etikai cselekedetek azok a filmrestauráció során felbukkanó etikai döntések sora, amelyek relatíve könnyen standardizálhatók. Szükség van kiváló utómunka szakemberekre és egyéb szuperspecializált szakemberekre, de ezen etikai cselekedetek iránt könnyebb egzakt technikai elvárásokat támasztani, megfogalmazni. Például létezik egy bizonyos közmegegyezés, mely konverziók a jók, melyek a leginkább veszteségmentesek, illetve mely filmes képméretet, mely digitális képméretre a leetikussabb konvertálni.

C3 TÍPUSÚ ETIKAI CSELEKEDETEK

A C3 típusú etikai cselekedetek pedig azok, amelyeket az etika eddig leggyakrabban felfogott értelmében, nem tartoztak szűken az etikai kérdések közé, de tetemesen befolyásolhatják, illetve megghiúsíthatják az etikus filmrestaurálást. Dolgozatomban leginkább ezekre hívom fel a figyelmet, ezek azok a cselekedetek, amelyek egyáltalán lehetővé teszik magát az etikus filmrestaurálást, például az anyagok felelősségteljes őrzése és szállítása, a megfelelő kutatómunka vagy a teljes restaurációs munka stratégiájának átgondolása.

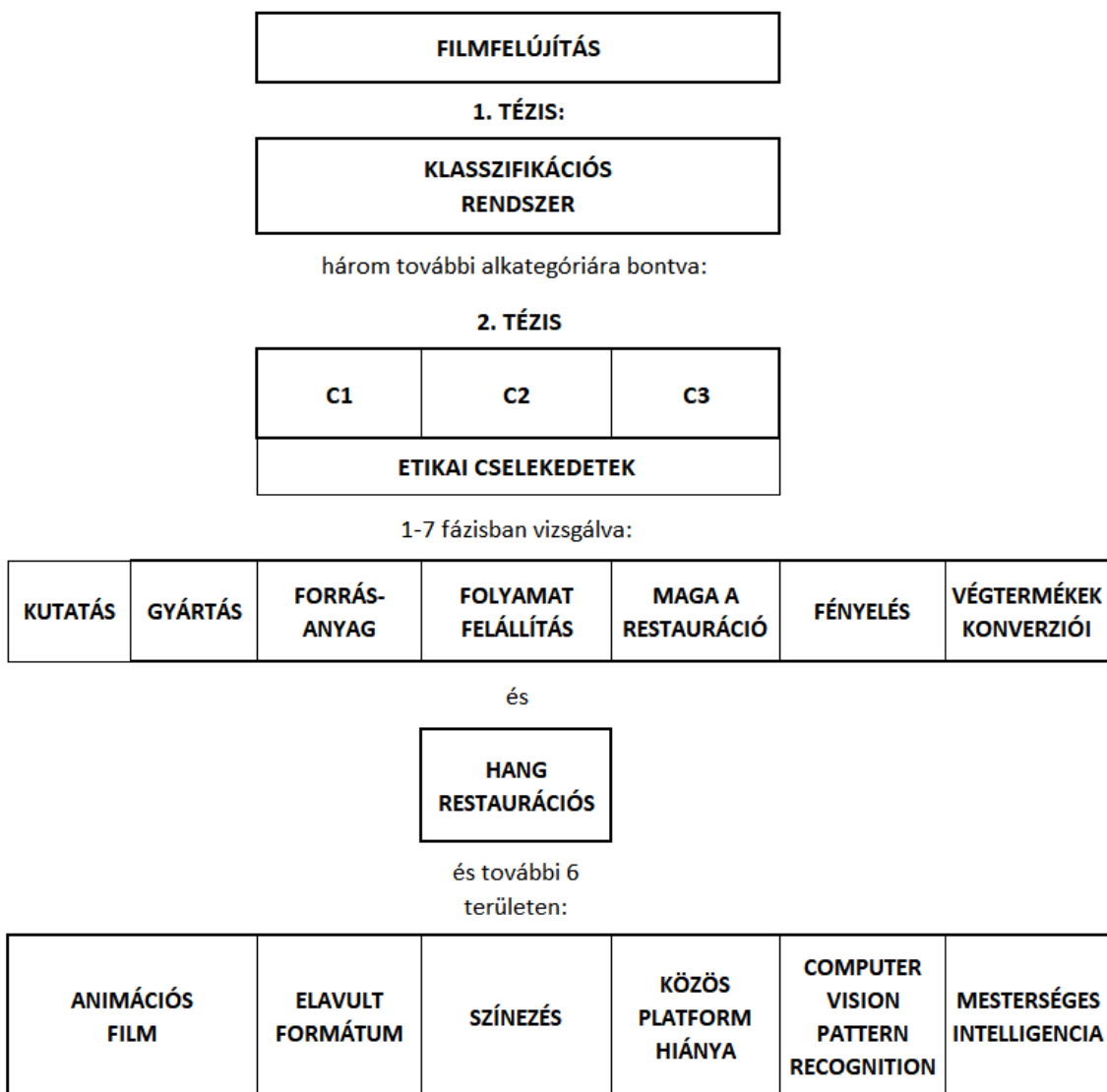
Ezek a döntések hivatottak megóvni a pótolhatatlan forrásanyagot bárminemű sérüléstől vagy annak elvesztésétől, ezek a cselekedetek teszik lehetővé a további szükséges etikai

cselekedeteket. A legmagasabb gyártási, szervezési és stratégiai szinten hozott döntések is ide tartoznak. A pótolhatatlan forrásanyag biztonságos szállításáról és tárolásról való gondoskodás is C3 típusú cselekedetnek javaslom tekinteni.

Dolgozatomban az említett két fő tézis szerint csoportosított etikai cselekedeteket vizsgálom a filmfelújítás hét fázisa és a hangrestauráció fázisán keresztül, illetve további hat szempontból.

Minden egyes vizsgált restaurációs fázisban igyekeztem beazonosítani a legszükségesebb etikai cselekedeteket.

A két fő tézisen kívül több további kisebb jelentőségű tézist is vizsgáltam.

Az filmrestauráció etikai cselekedetei vizsgálatának folyamata a disszertációban

Irodalomjegyzék

- Besser, Howard. „Digital Preservation of Moving Image Material.” *The Moving Image: The Journal of the Association of Moving Image Archivists*, 2001: 39-55.
- . „Howard Besser's Site.” *Ethics and Moving Image Preservation*. 2011. 11. 07.
<http://besser.tsoa.nyu.edu/howard/Talks/11soima-ethics.pdf> (hozzáférés dátuma: 2019. 09. 18.).
- Borde, Raymond. „Film Restoration Ethical Problems.” *Les Cinémathèques*, 1986/1: 90-98.
- Bordwell, David. *On the History of Film Style*. MA: Harvard University Press, 1997.
- Bouche, Andreas. „Just Another Form of Ideology? Ethical and Methodological.” *The Moving Image: The Journal of the Association of Moving Image Archivist*, 2006/6: 1-29.
- Bowser, Eileen. „Alcuni principi del restauro del film.” *Griffithiana*, 1990/38/39: 172-173.
- Brandi, Cesare. *Theoria del restauro*. Torino: Einaudi, 1963.
- Canosa, Michele, Gian Luca Farinelli, és Nicola Mazzanti. „Nero su bianco.Note sul restauro cinematografico: la documentazione.” *Cinegrafie*, 1997/10: 191-202.
- Cherchi Usai, Paolo. *Silent Cinema. An Introduction*. London: British Film Institute, 2000.
- . *Smrt Filma*. Ljubljana: Slovenska kinoteka, 2012.
- . *The Death of Cinema, Cultural Memory and the Digital Dark Age*. London: British Film Institute, 2001.
- Dixon, Bryony. „BFI Film Forever.” *Restoring Hitchcock #1: how a film restoration begins*. 2014. 04. 24. <https://www.bfi.org.uk/news/restoring-hitchcock-1-how-film-restoration-begins> (hozzáférés dátuma: 2019. 09. 18.).
- Edmonson, Ray. „Audiovisual Archiving: Philosophy, Principles and Ethics.” *Girona.cat*. 2004.
http://www.girona.cat/sgdap/docs/wkcg3y8edmonson_english.pdf (hozzáférés dátuma: 2019. 09. 18.).
- Erdélyi, László Attila. *Analóg és digitális filmkidolgozás*. Budapest: HSC, 2008.
- Fairbairn, Natasha, Maria Assunta Pimpinelli, és Thelma Ross. „FIAF.” *The FIAF Moving Image Cataloguing Manual*. 2016. 04. <https://www.fiafnet.org/pages/E-Resources/Cataloguing-Manual.html> (hozzáférés dátuma: 2019. 09. 18.).
- Farinelli, Gian Luca, és Nicola Mazzanti. *Il cinema ritrovato. Teoria e metodologia*. Bologna: Grafis Edizioni, 1994.
- FIAF. „www.fiafnet.org.” *FIAF Code of Ethics*. 1998.
<https://www.fiafnet.org/pages/Community/Code-Of-Ethics.html> (hozzáférés dátuma: 2019. 09. 18.).
- Flueckiger, Barbara. „DISTOR.” *Bridging The Gap Between Analog Film History and Digital Technology*. 2014.. 05. 08. <https://diastor.ch/results/#SCAN> (hozzáférés dátuma: 2019. 09. 18.).

- Fossati , Giovanna. *From Grain to Pixel, The Archival Life of Film in Transition*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2019.
- Hediger, Vinzenz. „The Original is Always Lost. Film History, Copyright Industries and the Problem of Reconstruction .” *Cinephilia* (Amsterdam University Press), 2005: p. 144.
- Jamieson, Krista. „Ethics & Film Restoration Theor(ies): A Comparative Study of the Concept of “Original” in Restorations of *Le Voyage dans la Lune*.” *Ethics & Film Restoration Theor(ies): - UvA Scripties*. 2013. 06. 21.
<http://www.scriptiesonline.uba.uva.nl/document/498352> (hozzáférés dátuma: 2019. 09. 18.).
- Koerber, Martin. „Deutsche Kinemathek.” *Metropolis, a film that was mutilated, never disappeared, and finally is resurrected*. 01. 06 2010. <https://www.deutsche-kinemathek.de/publikationen/zu-ausstellungen/fritz-langs-metropolis> (hozzáférés dátuma: 2019. 05 18).
- Kromer, Reto. „FIAF.” *Matroska and FFV1: One File Format for Film and Video Archiving?* 2017. 04. 15. https://www.fiafnet.org/images/tinyUpload/Publications/Journal-Of-Film-Preservation/Matroska-and-FFV1_Kromer_JFP96.pdf (hozzáférés dátuma: 2019. 09. 18.).
- Kukoljica, Mato. *Zaštita i restauracija filmskog gradiva*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2004.
- Malz, Andy. „The Digital Dilemma presentation of The Academy of Motion Picture Arts and Sciences, Strategic Issues in Archiving and Accessing Digital Motion Picture Materials.” *The Odoropoulos*. 2007. http://www.theodoropoulos.info/attachments/076_pdf-stc_digital_dilemma.pdf (hozzáférés dátuma: 2019. 09 19).
- Meyer, Mark-Paul. „Traditional film projection in a digital age.” *Journal of Film Preservation*, 2005/70: p. 15-18.
- Ruivo, Céline, és Anne Gant. „FIAF.” *Digital Statement Pert V - Survey on Long-term Digital Storage and Preservation*. 2019. 04. 15.
https://www.fiafnet.org/images/tinyUpload/2019/04/Preservation_Digital_Statement_Final.pdf (hozzáférés dátuma: 2019. 09. 18.).
- Stout, Andy. „Redshark News, Views, Know-How for Moving Image Professionals.” *This is ironic: using film to make your data last 500 years*. 2014. 11. 26.
<https://www.redsharknews.com/technology/item/2193-this-is-ironic-using-film-to-make-your-data-last-500-years> (hozzáférés dátuma: 2019. 09. 18.).
- „The Film Preservation Guide: The Basics for Archives, Libraries, and Museums San Francisco.” *National Film Preservation Foundation*. 2004.
<https://www.filmpreservation.org/preservation-basics/the-film-preservation-guide> (hozzáférés dátuma: 2019. 09 18).
- Wallmüller, Julia. „Criteria for the Use of Digital Technology in Moving Image.” *The Moving Image, The Journal of the Association of Moving Image Archivists*, 2007/7: 78-79.